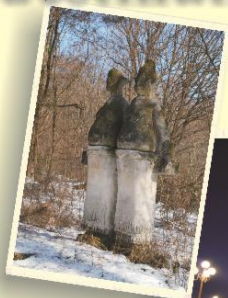

ARAD

destinatii turistice

Arad, 2013

Prolog

Turismul a apărut din dorința omului de a cunoaște mai mult, de a vedea locuri minunate, unice, sau marcate de evenimente din trecutul apropiat sau mai îndepărtat.

Turismul îmbracă o multitudine de forme, de la cel al drumeției montane până la cel de afaceri, acoperind o paletă largă de gusturi și cerințe. În același timp, turismul este o parte componentă a economiei unei regiuni, foarte dinamică și deopotrivă versatilă. Cu toate acestea, activitatea turistică depinde atât de prezența unor obiective turistice, cât și mai ales de modul în care acest potențial este valorificat și pus în valoare prin servicii de bună calitate.

Grație factorilor geografici, Aradul se bucură de un potențial turistic apreciabil, preponderent de factură antropică, aflat într-un relativ grad de valorificare. Datorită acestor aspecte și vecinătății cu granița maghiară, în Arad predomină turismul de tranzit, care poate crea anumite provocări, dar și diferite oportunități.

Rolul acestui ghid este de a descrie, sumar, principalele obiective turistice aflate în municipiul Arad și în proximitatea sa, obiective care pot fi vizitate pe parcursul a câtorva ore. Ele se găsesc în cuprinsul unor circuite sau itinerarii turistice ușor de parcurs cu autoturismul, permițând astfel vizitarea mai multor obiective într-un timp limitat.

Cu siguranță că subiectul prezentului ghid nu este epuizat, el putând fi completat prin lucrări de mai mare amploare.

Obiective turistice în Municipiul Arad

Municipiul Arad este principalul oraș al județului, orașul care, prin natura poziției geografice și a evenimentelor istorice care și-au pus amprenta asupra acestui colț de țară, a polarizat întreaga viață economică, socială și culturală a județului. Ca atare, în perimetrul său identificăm numeroase obiective turistice, laice sau ecumenice, ele devenind principalele puncte de interes pentru cei care poposesc în orașul de pe Mureș. Dintre cele mai reprezentative obiective turistice laice (grupate în funcție de specificul lor) și evenimente culturale amintim:

Cetatea Aradului. Într-un meandru al Mureșului, la sud de acesta, este localizată cetatea Aradului, construită în anii 1762-1783, după sistemul Vauban din faza târzie, urmând planurile elaborate de Filipp Ferdinand Harsch (arhitect militar austriac). Stilul baroc este specific, stil care poate fi ușor observat la poarta principală, precum și în cazul clădirilor din interiorul fortăreței. Cel mai caracteristic edificiu îl constituie fosta biserică a garnizoanei, care domină de departe panorama cetății.

Palatul Cultural – Complexul Muzeal Arad. Localizat în Piața George Enescu, nr. 1, este spațiul în care coabitează Filarmonica Arădeană și Complexul Muzeal Județean Arad.

Proiectat de arhitectul Ludovic Szántay, Palatul Cultural a

fost construit în anii 1911-1913 și restaurat de mai multe ori până în prezent, conservându-i-se elementele specifice: scările monumentale, coloanele cu capiteli în stil corintic și frontonul triunghiular decorat cu un basorelief dedicat muzelor (lucrat de sculptorul Géza Rubleczky). Cele două aripi laterale ale Palatului cultural sunt dominate de elementele neorenascentiste, vizibile mai ales în forma și decorația ferestrelor de la parter. În cea de-a patra latură a clădirii (spre parc), elementele cele mai remarcabile sunt inspirate din castelul Corvineștilor de la Hunedoara.

Complexul Muzeal Județean Arad (CCJA)

Muzeul Memorial „Vasile Goldiș”. Este situat în „Palatul Românul”, pe strada V. Goldiș, nr. 6. Cuprinde o serie de obiecte și documente care au aparținut unuia din corifeii Marii Uniri, Vasile Goldiș.

Expoziția permanentă „Cofetari și cofetării din Arad”. Localizată în cartierul Sânicolau Mic, strada N. Lenau, nr. 3, este singurul muzeu dedicat cofetăriei și cofetarilor, realizare a cofetarului Ioan Gui, ca urmare a pasiunii sale pentru cofetărie, pe care a cultivat-o timp de peste 30 de ani.

Turnul de Apă. În piațeta existentă între străzile Ioan Russu-Șirianu și P. I. Ceaikovski (Piața Turnului, nr. 1) se află turnul de apă, înalt de 35 m, construit odată cu darea în folosință a uzinei de apă (1896) și restaurat în anul 1927. Turnul a servit pentru pomparea apei potabile în rețeaua de distribuție. Clădirea, în formă de prismă alungită, este asemănătoare unui donjon medieval de factură romanică.

Casa memorială „Dr. Ștefan Cicio Pop” situată pe strada omonimă, la nr. 3, construită în stil eclectic, are un singur etaj. Aici a locuit Ștefan Cicio Pop, impozant om politic, membru al Partidului Național Român, care este unul din arhitecții Unirii din 1918.

Casa de Cultură a Municipiului Arad. Localizată la intersecția străzii Gheorghe Lazăr cu

Bulevardul Revoluției, în colțul sud-estic al Pieții „Avram Iancu”, Casa de Cultură a Municipiului Arad este găzduită de *Casa Jacob Hirschl*. Casa este una din cele mai vechi clădiri de locuit din municipiu și a fost construită în 1817 de către comerciantul Jacob Hirschl, originar din Viena. Clădirea are un etaj, iar stilul reprezentativ este cel al barocului de provincie.

Casa de Cultură a Sindicatelor Arad.

Situată pe Strada Corneliu Coposu, nr. 2, Casa de Cultură a Sindicatelor este lângă lacul din Pădure, în perimetrul Parcului „Corneliu Coposu”, care a devenit un loc principal de atracție datorită fântânilor arteziene dinamice și luminate cu care a fost înzestrat.

Teatrul „Ioan Slavici” Arad.

Situată pe Bulevardul Revoluției, nr. 103, monumentală clădire a Teatrului „Ioan Slavici” a fost ridicată în anii 1872-1874 în stil neoclasic, dar a suferit modificări

Teatrul de Stat „Ioan Slavici” Arad (CCJA)

ample în perioada 1958-1960. Rețin atenția și cele două fațade laterale, cu frumoase elemente neoclaseice, care se asortează armonios cu cea principală. Pe fațada principală, deasupra celor trei porți așezate sub trei arcade, se ridică șase pilaștri masivi cu capetele în stil corintic; ei susțin un timpanon cu basoreliefuri. Clădirea beneficiază de un sistem de luminare arhitecturală, care pune în valoare detaliile clădirii.

„Înalta Preparandie”. Cunoscută și sub denumirea de „Preparandia Română”, clădirea acestui edificiu cultural este situată pe strada Preparandiei, la nr. 13. Instituția a fost înființată la ordinul împăratului Francisc I și și-a deschis porțile la 3 noiembrie 1812, fiind cea mai veche școală pedagogică românească din regiune.

Academia Teologică. Clădirea, localizată pe strada Academia Teologică, a fost construită în 1885 în stil eclectic pentru seminarul și teologia ortodoxă, unificate în 1876. Terenul a fost pus la dispoziția bisericii de către baronul vienez Sina, motiv pentru care în perioada interbelică strada i-a purtat numele. Clădirea poartă elementele stilurilor clasicist și neorenescentist.

Biblioteca Județeană Arad. Constituind unul din edificiile culturale de seamă ale Aradului, Biblioteca Județeană Arad este situată pe strada Gh. Popa de Teiuș, nr. 2- 4. Clădirea a fost construită în anul 1913, în stil secesion. Fondul bibliotecii

numără astăzi 500.000 de volume, din care 20.000 de volume de carte veche (până la 1800) formează fondul de patrimoniu.

Colegiul Național „Moise Nicoară”. Una dintre cele mai reprezentative unități de învățământ al Aradului, Colegiul Național „Moise Nicoară” este situat în Piața Moise Nicoară, nr. 1. Clădirea a fost construit între anii 1869-1873, în stil neoclasic, după planurile arhitectului Diescher (din Pesta), și cu susținere financiară din fondurile Fundației „Bibici”. Fațadele clădirii sunt bogat ornamentate cu elemente neorenascentiste, puse în evidență prin recenta renovare de care s-a bucurat acest edificiu.

Colegiul Național „Elena Ghiba-Birta”, situat pe Bulevardul Ioan Dragalina, nr. 6, se află în clădirea ridicată pentru școala superioară de fete, și poartă numele Elenei Ghiba Birta, marea patroană a învățământului arădean, fiică de preot, născută în 1801 la Bekes (Ungaria).

Liceul Pedagogic „Dimitrie Țichindeal”. Continuator al Preparandiei Arădene, prima școală pedagogică din Crișana și Banat (care și-a început activitatea în noiembrie 1812), Liceul Pedagogic este situat pe Bulevardul General Ioan Dragalina, nr. 7 (cunoscut și sub numele de Bulevardul Liceelor), într-o clădire cu două etaje, construită în anul 1895 în stil eclectic.

Palatul Administrativ. Situat pe Bulevardul Revoluției, nr. 75, primăria sau „Palatul Primăriei”

este o construcție impunătoare, ridicată în anul 1875 după planurile arhitectului Pekár Ferencz, în stil neorenescentist, care a modificat planul inițial propus de arhitectul maghiar Lechner Ödön. Planul clădirii este în forma asemănătoare literei U, iar turnul central, înalt de 54 m, amintește de primăriile flamande.

Palatul Administrativ Arad (foto F. Zoltan)

Palatul Cenad. Situat pe Bulevardul Revoluției, nr. 73, este construit de Societatea de Cale Ferată Arad-Cenad și face parte din ansamblul urbanistic al pieței Primăriei. Clădirea este construită la sfârșitul secolului al XIX-lea, după planurile arhitectului Jivaszek.

Palatul Trezoreriei. Situat pe Bulevardul Revoluției la nr. 77, clădirea se ridică somptuos la sud de Palatul Administrativ. Construită la sfârșitul secolului XIX, în stil eclectic, palatul a avut aceeași

destinație (pentru trezoreria județului) încă de la început. Etalând elementele stilului rococo vienez, clădirea mai are un balcon rotund, pe colț, deasupra căruia se ridică un turn elegant.

Clădirea Comitatului. Învecinându-se cu Palatul Trezoreriei, clădirea Comitatului a fost ridicată, în stil neoclasic, în 1821 și este situată pe Bulevardul Revoluției la nr. 79. Pe fațadă se găsesc coloane cu capiteli corintice și un timpanon care-i dau un farmec aparte.

Clădirea Fostei Prefecturi. Situată apropierea clădirii Comitatului (pe Bulevardul Revoluției, nr. 81), a fost construită identic cu aceasta, în perioada 1870-1871. Astfel, putem observa poarta cu boltă, fațada cu coloane clasice, timpanonul și balconul. De asemenea, la etaj există o sală festivă spațioasă, ornamentată cu stucaturi.

Palatul de Justiție. Ridicat în anul 1892 și situată pe Bulevardul V. Milea, nr. 38, edificiul se încadrează în tradiția clădirilor publice locale inspirate din stilul Renașterii.

Palatul Băncii Naționale. Proiectat de arhitectul József Hubert, Palatul Băncii Naționale, localizat tot pe artera principală a orașului (Bulevardul Revoluției, nr. 72), a fost ridicat în anii 1909-1910. Clădirea se remarcă prin stilul ei neoclasic, reținând atenția, în primul rând, decorațiile așezate la nivelul etajelor, străjuite de coloane masive, având fiecare câte un capitel de

factură corintică. La nivelul tripticului se află un voluminos stup de albine, lucrat în piatră, simbol al economiei.

Palatul Szántay. Acest palat, ce poartă numele arhitectului care și-a pus amprenta într-un mod covârșitor asupra peisajului urban central arădean, este situat pe strada Horia, nr. 3, la intersecția cu strada Episcopiei. Se evidențiază bogata decorație exterioară lucrată cu multă finețe și migală, de exemplu figurile omenești (cariatide) care țin loc de coloane susținătoare la balcoanele așezate la primul etaj.

Palatul Neumann. Situat la intersecția bulevardului Revoluției cu strada Horia (strada Horia, nr. 2), palatul a fost ridicat la începutul ultimului deceniu al secolului XIX în stil eclectic, servind inițial drept casă de locuit. Proiectantul a introdus în compoziția fațadei elemente ale stilului Renașterii, varianta florentină, păstrate până astăzi la nivelul etajelor.

Palatul Bohus. Înscriindu-se în rândul clădirilor monumentale ale municipiului Arad, Palatul Bohus, situat pe strada Vasile Goldiș, nr. 1-3, la intersecția acesteia cu strada Grigore Alexandrescu, se evidențiază prin proporțiile considerabile. Finalizată în anul 1912, clădirea reprezintă una dintre cele mai de seamă realizări locale în stil secesion, elementele sale fundamentale

rămânând neschimbate în decursul numeroaselor restaurări.

Palatul Sârbesc. Situat în Piața Sârbească, clădirea palatului a fost construită la începutul secolului al XX-lea după planurile arhitectului Milan Tabacovici, fiind și sediul Oficiului Parohial Sârb.

Casa cu Ghiulele. Situată în cartierul Aradul Nou, pe Calea Timișorii la, nr. 18, Casa cu Ghiulele mai este cunoscută și sub denumirea de Casa Beller. Clădirea este o casă tipică a burghezului șvab înstărit, fiind construită în prima jumătate a secolului XIX.

Vama Veche. Situată la sud de Mureș, (strada Banatului, nr. 2), la capătul podului „Traian” (spre Calea Timișorii), pe marginea digului, clădirea este o mărturie a sistemului vamal de odinioară. Construită la începutul secolului al XX-lea, clădirea, cu un etaj, are secțiunea pătrată și ferestre pe toate laturile.

Podul Traian. Podul Traian este o construcție metalică specifică începutului de veac (secol XX). A fost construit la 1906, structura de fier fiind asigurată de uzinele din Reșița. A suferit

Podul Traian (foto C. Andra)

pagube importante la finele celui de Al Doilea Război Mondial, dar a fost rapid refăcut datorită importanței sale. El face legătura dintre centrul orașului și cartierul Aradul Nou, pe direcția nord-sud. Elementele decorative ale felinarelor sunt specifice stilului secesion.

Piața „Avram Iancu”. Piața Avram Iancu, localizată în spatele clădirii teatrului „Ioan Slavici”, cuprinde Monumentul Ostașului Român, cea mai însemnată realizare de acest fel din Arad, operă a sculptorului bucureștean Gavril Covalschi. Monumentul a fost ridicat în anul 1960, ca omagiu adus eroilor care au luptat pentru eliberarea patriei și restabilirea integrității teritoriale.

Parcul Reconcilierii. Constituit ca simbol al împăcării și coabitării pașnice, parcul cuprinde două grupuri statuare reprezentative pentru români și maghiari. Monumentul Libertății este dedicat conducătorilor martiri ai Revoluției ungare de la 1848-1849, reprezentându-i pe cei 13 generali care și-au pierdut viața în Cetatea Aradului, fiind uciși de autoritățile momentului respective. Al doilea monument reprezintă un Arc de Triumf și este realizat de către sculptorul Ioan Bolborea. Sculptat în piatră de Baschiori și din bronz, Arcul de Triumf are pilonii împodobiți cu cinsprezece basoreliefuri de câte 5 metri fiecare, reprezentând, printre alții, pe: Alexandru Ioan Cuza, Avram Iancu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Gheorghe

Magheru, Gheorghe Barițiu, Nicolae Bălcescu și Kossuth Lajos, cei mai importanți eroi pașoptiști.

Statuia Eroilor Revoluției Române. Este amplasată pe Bulevardul Revoluției, în fața Palatului Administrativ. Statuia aduce un omagiu eroilor Revoluției din Decembrie 1989, care a însemnat sfârșitul perioadei comuniste care, mai bine de 50 de ani, a marcat profund istoria României.

Statuia Sfântului Ioan de Nepomuk. Situată la intersecția străzilor Desseanu și Episcopiei, într-un mic parc, constituie cel mai vechi monument de artă plastică din orașul Arad, dedicat sfântului Ioan Nepomuk. Ridicat în anul 1729 și plasat inițial în piața Unirii, pe actualul loc a fost transferat în 1870. Statuia expusă în prezent este realizată de sculptorul arădean Mihai Takács, fiind o copie a statuii originale (localizată în incinta Catedralei Romano-Catolice).

Statuia Sfânta Treime. Amplasată în fața Teatrului „Ioan Slavici”, pe Bulevardul Revoluției, statuia a fost realizată la mijlocul secolului XVIII, ca mulțumire lui Dumnezeu că a scăpat Aradul de flagelul ciumei. Cu o înălțime de 12 metri, statuia este constituită dintr-un obelisc de calcar, un pedestral în trepte și un grup statuar din bronz, care reprezintă Sfânta Treime.

Troița din Parcul „Mihai Eminescu”. Localizat în spatele Palatului Administrativ, în salba parcurilor ce mărginesc malul Mureșului, Crucea

Martirilor (așa cum mai este cunoscută) a fost realizată în 1936, după planurile arhitectului Silvestru Rafiroiu. Inițial a fost amplasată în Piața Podgoria, mutată în incinta Mănăstirii din Gai, pentru ca, în 1990, să fie amplasată pe actualul loc. Troița este închinată preoților martiri ortodocși români din perioada noiembrie 1918 - primăvara 1919.

Clădirea Gării CFR. Localizată în Piața Gării, maiestrea clădire a fost construită la sfârșitul secolului trecut, după planurile arhitectului Ludovic Szántay. A fost distrusă în timpul celui de-al doilea război mondial și reconstituită cu înfățișarea exterioară inițială. Fațada, placată cu cărămidă glazurată, conține elemente decorative secesioniste.

Gara Arad (vedere de epocă)

Catedrala Ortodoxă Română, cu hramul „Sfânta Treime” (catedrala nouă). Noua catedrală ortodoxă arădeană este o clădire impozantă, care domină întregul bulevard central al orașului, fiind amplasată în capătul nordic al Bulevardului Revoluției. Cu o înălțime de 58 de metri catedrala este placată cu calcar de Podeni, iar soclul și scările sunt din granit. Candelabre sunt din bronz masiv, aduse de la Thesalonic, iar clopotele masive au fost aduse de la prestigioasa fabrică Grass Mayer din Innsbruck, Austria.

Catedrala Ortodoxă „Sfânta Treime” Arad (CCJA)

Catedrala Ortodoxă Română, cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” (catedrala veche). Situată în Piața Catedralei, vechea catedrală arădeană a fost construită în anii 1862-1865 inițial în stil baroc, la inițiativa episcopului Procopie

Ivașcovici, după planurile arhitectului arădean Anton Cziegler. În 1966 monumentul a fost decorat cu fresce realizate în stil bizantin, aparținând pictorului Eremia Profeta, iar iconostasul catedralei a fost executat de Mihai Ianici, pentru ca picturile să aparțină pictorilor Nicola Alexici și Ioan Zaicu.

Mănăstirea „Sfântul Simeon Stâlpnicul”

Gai. Amplasată la marginea nord-vestică a orașului Arad, în cartierul Gai, pe strada Dunării, nr. 170, mănăstirea constituie un valoros monument de arhitectură, a fost ridicat în anii 1760-1762, în stil baroc, prin grija episcopului Sinesie Jivanovici (1751-1768). Restaurate în mai multe etape, începând cu anii 1954-1955, clădirile și-au menținut în exterior aspectul original.

Catedrala Romano-catolică „Sfântul Anton de Padova”. Situată pe Bulevardul Revoluției, nr. 96 A, Catedrala Romano - Catolică, cunoscută și sub numele de „Biserica Ordinului Minorităților din Arad centru” a fost construită în anii 1902-1903 în locul unei biserici baroce după planul arhitectului arădean Emil Tabacovici. Edificiul de cult a fost realizat în stil eclectic, purtând elemente de stil clasicist, baroc și renescentist. Intrarea principală este încadrată de patru coloane masive cu capiteluri corintice, iar deasupra intrării se află o copie a statuii Pieta a lui Michelangelo.

Biserica Ortodoxă Sârbă „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”. Fiind una din cele mai vechi

construcții ale municipiului, Biserica Ortodoxă Sârbă este localizată în Piața Sârbească, nr. 1. După recucerirea cetății Aradului de către armatele comandate de prințul Eugen de Savoya, în oraș au fost așezați grăniceri sârbi. Construirea lăcașului de cult (1699-1702) pentru ei a fost finanțată de căpitanul Iovan Popovici Techelia.

Biserica Evanghelică-Luterană (Biserica Roșie). Situată pe Bulevardul Revoluției, nr. 61, Biserica Evanghelică, cunoscută și sub numele de “Biserica Roșie”, deoarece zidurile sale netencuite sunt acoperite cu cărămidă decorativă de culoare roșie, a fost ridicată în anul 1906, în stil neogotic, după planurile arhitectului Ludovic Szántay. Dintre elementele arhitecturale amintim portalul bogat decorat în maniera catedralelor medievale, turnul ascuțit, înalt de 30 m și altarul poliunghiular, inspirat din soluțiile goticului târziu.

Sinagoga Neologă. Localizat pe strada Tribunu Dobra, nr. 10, templul propriu-zis este incorporat în mijlocul unei mari construcții, cu două etaje, având la bază un plan în formă de trapez. A fost construită între 1828-1834 în timpul rabinului șef Aron Chorin.

Sinagoga Ortodoxă. Construită în stilul arhitectural Art Nouveau (frecvent folosit în Transilvania anilor ‘20), sinagoga ortodoxă este situată pe strada Cozia, nr. 12. Prin stilul său

arhitectural, sinagoga îmbogățește peisajul urban arădean, atât de variat în vechiul cartier Drăgășani.

Biserica Romano-Catolică și Casa Parohială. Cele două ctitorii ecumenice sunt situate în cartierul Aradul Nou, pe Calea Timișorii, nr. 33. Actuala biserică a fost ridicată în perioada 1812-1821, pe locul unei biserici mai vechi (construită de coloniștii șvabi, să fie datată din 1727). Biserica etalează elemente ale barocului târziu și are hramul „Numele prea sfânt al Sfintei Fecioare Maria”.

Arad – Pecica – Munar – Bodrogul Nou – Arad

Pecica este prima localitate pe care o întâlnim în itinerariul nostru, oraș care adăpostește câteva biserici demne de vizitat. În centrul orașului, impunătoare prin dimensiunile sale și stilul baroc etalat, se ridică **Biserica Romano-Catolică**, ctitorită la finele secolului XIX (în jur de 1887). Hramul bisericii este „Duminica Sfintei Treimi”, sărbătorit în prima duminică de după Rusalii, iar în interiorul acesteia putem admira pictura realizată de Rezso Gyongyossy. **Biserica ortodoxă română**, cu hramul „Sfântul Nicolae” a primit actuala înfățișare în perioada 1929-1931, când, după planurile arhitectului Konrad Richter, a fost refăcută o mai veche biserică ctitorită în 1774. Iconostasul bisericii a fost executat de către cunoscutul pictor arădean Ștefan Tenețchi în perioada 1776 - 1777.

Tot de Pecica aparține și vechea **biserică de la Bodrogul Vechi**, inclusă astăzi într-un așezământ monahal. Pentru a ajunge la acest așezământ urmăm drumul care se abate spre stânga din drumul european E 68, chiar înainte de a intra în orașul Pecica. Drumul străbate pădurea, componentă a Parcului Natural Lunca Mureșului. Pe locul unui vechi canton silvic a fost strămutată biserica din Bodrogul Vechi (în 2001), un mic sat situat pe malul nordic al Mureșului, tocmai pentru a o feri de inundații. Alături de vechea biserică, cu hramul

„Buna Vestire” a mai fost ridicată o frumoasă biserică din lemn, cu hramul „Cuvioasa Parascheva”, întregul așezământ monahal fiind păstorit de maica Elefteria.

Biserica „Cuvioasa Parascheva”

Din Pecica pornim spre sud, traversând Mureșul pe podul recent construit, pentru a ajunge în Sânpetru German, o veche și frumoasă așezare rurală arădeană. Aici atenția ne este atrasă de biserica Romano-Catolică ridicată în perioada 1774-1775 de către coloniștii germani. Hramul bisericii este „Sfinții Petru și Pavel” și a fost renovată în 2007. Ajungând la drumul principal, la sensul giratoriu, pornim spre dreapta, spre Secusigiu, dar fără a ajunge în această comună.

La intrarea în satul Munar observăm indicatorul rutier, care ne indică direcția spre ***mănăstirea de la Bezdin***, vizibilă de departe. Construirea Sfintei Mănăstiri Bezdin, care poartă hramul „Adormirea Maicii Domnului” s-a început în 1539 prin râvna lui Iovan Iaksici din Nădlac, care a și viețuit ulterior aici. Se întâmpla pe vremea arhimandritului Ioasaf Milutinovici, iar construcția s-a săvârșit cu ajutorul fraților și credincioșilor - după cum consemna pe o filă de Psaltire (aflata acum la Varset, Serbia) Leontie Bogojevici - ieromonahul.

Interiorul Mănăstirii Bezdin

În timpul ocupației otomane a Banatului a fost incendiată de turci, dar n-a fost părăsită de călugări, care au ridicat o biserică din lemn. Biserica de cărămidă s-a construit după 1690, în stil bizantin în formă de treflă cu trei abside.

În 1753 cunoscutul pictor arădean Ștefan Tenețchi pictează iconostasul bisericii, pentru ca în 1755 să se execute lemnăria și se donează sfânta masă de marmură. În 1802 pictorul academic Jacov Orfelin pictează un iconostas complet nou, iar în 1833 se execută importante lucrări de reparații. Biserica este închisă de cele trei aripi ale ansamblului mănăstirii (sud și vest - etajate, nord - parter), construite în special în secolul XVIII și care adăpostesc chiliile călugărilor, paraclisul, stăreția, sufrageria, etc.

Chiar dacă obștea este săracă prin numărul ei, puternica spiritualitate este păstrată și transmisă mai departe de starețul Maica Anghelina, care vreme de 16 ani a viețuit singură între zidurile mănăstirii.

De la Bezdin pornim spre Arad, dar ne oprim din drum, la Bodrogu Nou, pentru a vizita o ctitorie reprezentativă pentru ortodoxie.

Mănăstirea de la Bodrogu Nou este cea mai veche așezare monastică din țară, fără întreruperi. Prima atestare documentară despre existența mănăstirii o avem din anul 1177, iar informațiile unor istorici locali vorbesc despre

existența unor „călugări greci” (ortodocși), la Hodoș-Bodrog, încă din sec. al XI-lea.

Actuala biserică datează din a doua jumătate a sec. XIV, fiind construită în stil bizantin triconic, din piatră și cărămidă romană. În interior este împodobită cu pictură „a fresco” din anul 1658, de către pictorul Nicodim Diaconul. Restaurări ale picturii s-au făcut între anii 1938-1940 de către pictorii At. Damian și C. Cenan, respectiv între anii 2009-2010 de către restauratorii Adriana Scărlătescu și Marius Oprea. Mobilierul și iconostasul au fost sculptate de către starețul Ieronim Balintoni în anul 1940.

Mănăstirea Hodoș - Bodrog

Dintre clădirile vechi se mai păstrează turnul clopotniță, clădirea stareției și o parte din zidul de incintă, pe latura de nord. În ultimii ani s-au făcut reparații la întregul complex mănăstiresc, s-a creat o nouă incintă, un turn clopotniță și poarta de intrare. Mănăstirea mai posedă și o valoroasă colecție de artă veche bisericească. Hramul mănăstirii este „Intrarea în Biserică a Maicii Domnului” (21 noiembrie), iar stareț este arhimandritul Nestor Iovan.

Este ultimul obiectiv pe care-l vizităm, pentru ca până în Arad să mai avem câțiva kilometri, pe care-i parcurgem sub imperiul emoțiilor trăite.

La sud sau nord de Arad

Spre sud, pe drumul de Timișoara, traversăm două comune frumoase, Șagu și Vinga, care completează paleta spirituală arădeană într-un mod armonios, prin existența unor comunități cu personalitate și ctitorii mai noi sau mai vechi.

Prima localitate este **Șagu**, unde este menționată o *biserică de zid*, de confesiune ortodoxă, doar în 1880, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, construită undeva la începutul secolului XIX. Ulterior parohia și biserica au fost desființate, pentru ca abia în perioada interbelică să se reînființeze parohia ortodoxă. În data de 3 iulie 1977, episcopul Visarion Aștileanu și P. S. Arhiereu-Vicar Gherasim Hunedoreanul, pun piatra de temelie a viitoarei biserici cu hramul "Intrarea Domnului în Ierusalim", care a fost terminată în anul 1982 și sfințită în Duminica Floriilor a aceluiași an de către episcopul Visarion Aștileanu.

Apropiindu-ne de **Vinga** observăm silueta zveltă a *bisericii catolice bulgare* cu hramul „Sfânta Treime”. În 1880 comunitatea bulgară propune și se angajează în ridicarea unei biserici mai mari și mai încăpătoare, în stil neogotic, după planurile arhitectului Reiter Eduard din Viena. În iunie 1890 începe construcția efectivă, sub conducerea inginerilor Antony Toma și Hostalek Carol, prin depunerea pietrei de temelie în fundația turnului

drept, pentru ca la 14 august 1891 crucile deja să strălucească în vârful turnurilor iar clădirea este acoperită. Clădirea are formatul unei cruci duble, având următoarele dimensiuni: - înălțimea turnurilor: 65 m, înălțimea clădirii: 36 m, lungimea: 63 m, lățimea: 25 m. Interiorul este dotat cu nouă altare, împodobite cu 43 statui din lemn. Toate acestea sunt executate de societatea sculptorului tirolez Rungaldier Iosif, iar geamurile și vitraliile sunt confecționate de Kriszter Ioan din Budapesta. Orga (pneumatică) cu 32 de registre, este opera lui Wegestein Lipot, montată în 1914. Ultimele reparații sunt efectuate în perioada 1988-1989, biserica etalând aspectul actual.

Biserica romano – catolică din Vinga

Spre nord traseul turistic este mai scurt, dar care surprinde câteva aspecte deosebite, caracteristice pusteii vestice.

Primele obiective sunt la **Șofronea**, în partea de vest a localității amintite, pe drumul spre Sânpaul.

Castelul Purgly, în curtea căruia funcționează un ștrand termal, frecventat chiar și iarna. Castelul Purgly a fost construit în două etape, primele clădiri au fost ridicate până în 1850, iar a doua etapă a fost finalizată în 1889, castelul căpătând forma actuală. Corpul central este construit în stil eclectic, inspirat după castelul Huniazilor, din Hunedoara. În exterior castelul este bogat dantelat, pentru ca interiorul clădirii să păstreze forma inițială, remarcându-se prin aspectul ei, sala de recepție, al cărei tavan lucrat artistic este prevăzut cu casete de lemn.

Din centru orașului **Curtici** urmăm direcția indicatoarelor rutiere spre Macea, comună în care există frumosul **castel Cernovici**. Familia Cernovici cumpără terenuri în Macea în 1724 de la Sigismund Edelspacher, dar castelul se ridică în mai multe etape, începând cu 1815 când se ridică prima aripă de către Pavel Cernovici, respectiv 1866 când, sub posesia lui Karoly Gyorgy este definitivată și a doua aripă.

În parcul castelului există un frumos parc dendrologic, care a stat la baza constituirii actualei

Grădini Botanice. Grădina se întinde pe o suprafață de 21,5 ha și cuprinde trei părți distincte în care sunt peste 2000 de specii de arbori și arbuști, respectiv peste 500 de specii ierboase de diferite categorii. Se evidențiază cele două exemplare de Ginkgo biloba, arbori estimați la o vârstă de peste 150 ani.

Castelul Cernovici, Macea (CCJA)

Revenind în Curtici putem opta pentru ane petrece restul timpului în incinta băilor termale din această localitate, sau putem merge în **Dorobanți**, unde, de asemenea, funcționează un frumos **ștrand termal**.

Arad – Frumușeni – Zăbrani – Lipova - Arad

Acest circuit turistic ecumenic pornește din municipiul Arad, pe la sud de Mureș, se continuă pe drumul județean 682 până la Lipova, traversează Mureșul și se înscrie pe drumul național DN 7 (sau european E 68) care ne aduce înapoi în Arad.

Prima comună în care intrăm este **Fântânele**, unde vizităm **Biserica Ortodoxă Română**, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Chiar dacă este construită recent, piatra de temelie fiind pusă doar în septembrie 1989 de către P.S. dr. Timotei Sevicu, episcopul Aradului, Ienopolei și Hunedoarei, biserica etalează un frumos stil tradițional. Tot în Fântânele, ca mărturie a diversității etnice ce caracteriza localitatea la un moment dat, există și o frumoasă Biserică Romano-Catolică, construită în 1780 de către șvabii care au fost colonizați pe aceste meleaguri.

Situl arheologic **Mănăstirea Bizere**, este situat la circa 1,5 km nord - est de localitatea Frumușeni, în lunca Mureșului, pe malul stâng al acestuia, în locul numit “Fântâna Turcului”, la marginea pădurii. În anul 1183 a fost atestată pentru prima dată abația, care avea hramul „Sfintei Fecioare Maria”, pentru ca la sfârșitul secolului XII Mănăstirea Bizere să funcționeze ca lăcaș benedictin, aflat sub patronaj regal. La început, lăcașul a fost de rit ortodox, dar preluat fiind de

catolici, până la sfârșitul secolului XVI a funcționat ca mănăstire benedictină. Pe fondul unei decăderi constante și a reformelor religioase din spațiul european, s-a suprapus invazia turcească în această zonă, ceea ce a avut drept consecință închiderea definitivă a porților mănăstirii și sistării vieții monahale.

Cercetările arheologice efectuate, începând cu anul 2000, sub conducerea istoricului clujean Adrian Andrei Rusu, de către specialiștii Muzeului Județean Arad în colaborare cu alți istorici, au scos la iveală numeroase vestigii remarcabile, precum: palatul abațial, cimitirul, mozaicurile din biserica mănăstirii (2003), capiteluri, ceramică uzuală, podoabe, piese din metal și monede.

Cercetările au relevat unul dintre cele mai puțin cunoscute, dar și cele mai fascinante așezăminte monastice medievale din vestul României de astăzi, dar și din Europa de Răsărit. Mozaicurile bisericii (4,2 m lungime și 1,2 m lățime) sunt alcătuite din fragmente divers colorate (8 - 9 culori), așezate în pătrate, romburi, dreptunghiuri, reprezentând animale (urs, monstru marin, lup) sau elemente florale.

Zăbraniul este una din frumoasele comune arădene situată la sud de Mureș, comună care, la un moment dat, se bucura de prezența unei comunități germane prospere. Acest lucru face ca în Zăbrani să existe o **Biserică Romano-Catolică** reprezentativă,

construită undeva în jurul anului 1872. Biserica, cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci”, a fost construită în stilul neogotic. Biserica ortodoxă română din Zăbrani are hramul „Sfântul Dimitrie” și a fost ctitorită respectând stilul tradițional. Pe locul unde se află astăzi biserica, având hramul "Sfântul Mucenic Dimitrie, a existat o veche biserică de lemn, construită în anul 1770 și care a fost pictată de zugravul Oprea din Lipova - după cum reiese dintr-o veche inscripție.

Vis – a – vis de biserică putem vizita **muzeul memorial Adam Müller Guttenbrunn** - personalitate marcantă a literaturii germane.

Adam Müller Guttenbrunn (născut la 22 octombrie 1852, în Guttenbrunn, Banat, azi Zăbrani, județul Arad - decedat la 5 ianuarie 1923, Viena), a fost un scriitor, romancier și om de cultură șvab, care a avut o mare influența

Muzeul „A. M. Guttenbrunn”

asupra vieții culturale, în special în lumea teatrului, din Viena sfârșitului de secol XIX. Prin lucrările sale a popularizat șvabii bănățeni și locurile natale, în lumea culturală germană.

Neudorf este un sat frumos ce aparține de comuna Zăbrani. Asemeni acestuia, și Neudorf, în a doua jumătate a secolului XVIII, a fost colonizat cu mai multe familii de șvabi, care au dat și noua denumire a satului (Satul Nou în traducere). Atestarea documentară a satului este anterioară momentului colonizării (1723), când, pe harta contelui Mercy, apare denumirea de Novosello. Șvabii și-au pus amprenta asupra peisajului rural, construind case cu o arhitectură specifică, vizibilă și în prezent: case mari, apărate de ziduri înalte, curte interioară bine îngrijită, strada principală largă cu spațiu verde între carosabil și casa propriu-zisă.

Biserica Romano-Catolică din Neudorf a fost construită, în stil baroc, în 1771 și poartă hramul „Sfânta Aparație”. Turnul a primit forma actuală în 1929, iar în cavoul bisericii se află sarcofagul de bronz al arhiducesei Maria Anna Ferdinanda de Habsburg (1770-1809), regina Boemiei între 1791-1800, fiica lui Leopold al II-lea, Împarat Roman, și a Mariei Louisa a Spaniei.

Lipova, frumosul oraș de pe Mureș care înglobează și fostele sate Radna și Șoimoș, deține interesante vestigii ecumenice, care sunt totodată și importante obiective turistice. Trecutul istoric, nu la

fel de lin ca și cursul Mureșului, este evidențiat și prin existența unor biserici de confesiuni diferite, ridicate pentru păvaza sufletelor lipovenilor. **Biserica Ortodoxă** datează din jurul anului 1338. La construcția ei au contribuit cnejii români din Valea Mureșului. În secolul XVIII, biserica a fost transformată în exterior în stil baroc ridicându-i-se apoi turnul rococo. Inițial întreaga construcție a avut un caracter bizantin. Un caracter unicat îl dă prezența a două pridvoare laterale dispuse simetric pe laturile de nord și sud.

Biserica posedă în interior două straturi de frescă veche extrem de valoroasă. Potrivit lui Nicolae Iorga, cel mai vechi strat ce se poate vedea în pronaos este contemporan cu pictura Mănăstirii Vâforâta (sec. XV), din Țara Românească. Al doilea strat, aparține pictorului

Biserica Ortodoxă din Lipova

Nedelcu Popovici (sec. XVIII) și apoi lui Ștefan Tenetski (1781). Iconostasul datează din 1785. Ultima renovare este făcută de Sever Bocu în 1930. În cadrul bisericii funcționează un punct muzeal cu obiecte vechi: carte veche (sec. XVI-XVII-XVIII), icoane pe lemn (praznicare) din sec. XVIII, potire, veșminte bisericești, candelă brâncovenești lucrate din argint.

Biserica Romano- Catolică a fost ridicată în 1727, în stilul neogotic și poartă hramul „Sfântul Ion Nepomuk”. Biserica este situată în partea central-vestică a orașului, pe strada Hașdeu, la nr. 2, și a fost renovată recent (2006-2007), fiind astfel puse în valoare detaliile arhitectonice specifice stilului.

La nord de Mureș, la poalele unei culmi secundare ce coboară din creasta principală a Munții Zărand, găsim somptuoasa **mănăstire la Radna**, care polarizează, prin măreția ei, atenția drumeților ce călătoresc pe drumul european E 68 (Arad - Deva). Începuturile vieții monahale la Radna se pierd în negura timpului, primele mențiuni fiind legate de regele Ungariei, Carol Robert de Anjou, care construiește la Lipova (în 1327) o mănăstire și o biserică închinată Sfântul Ludovic de Toulouse, unchiul său. Amândouă sunt încredințate călugărilor franciscani. În primele decenii ale secolului XVI este ridicată o mică capelă pe dealul din apropiere, unde au slujit călugării franciscani care s-au refugiat

la nord de Mureș când Banatul a fost ocupat de otomani.

Mănăstirea Radna - interior

La data de 7 iulie 1756, în sărbătoarea Rusaliilor, are loc așezarea pietrei de temelie a unei noi biserici pentru Maria-Radna, biserica veche fiind deja neîncăpătoare. Lucrările la biserică sunt finalizate în 1820, pentru ca la sfârșitul secolului XIX altarul vechi al bisericii să fie înlocuit cu unul nou, realizat din marmură de Carara. În 1911 cele două turnuri ale bisericii din Maria-Radna sunt înălțate fiecare cu câte 30 de metri, astfel ele ajungând la înălțimea totală de 67 de metri.

În perioada interbelică viața monahală își continuă firescul drum, înregistrându-se (1935) cei mai mulți pelerini din istoria Radnei. În schimb,

după Al Doilea Război Mondial viața monahală înregistrează un declin constant, în incinta mănăstirii funcționând chiar și un sanatoriu. Sfântul Părinte Papa Ioan Paul al II-lea, de pie memorie, conferă bisericii de pelerinaj din Maria-Radna titlul de *Basilica Minor*. Reabilitarea mănăstirii va amplifica din nou importanța acestui obiectiv turistic deosebit arădean.

Alături de aceste importante obiective spirituale, în Lipova și proximitatea ei mai putem vizita și alte obiective de factură istorică sau laică.

Muzeul orașului Lipova este situat pe strada Nicolae Bălcescu, nr. 21. A fost înființat în anul 1953 în casa Sever Bocu, edificiul existând din secolul XVIII. La mijlocul secolului XIX, clădirea se afla în posesia familiei Missici, trecând în 1866, după moartea lui Athanasie Missici, în posesia fiilor lui. Iuliu Missici a vândut-o lui Șerban din Lipova în 1893. În anul 1922 edificiul trece, prin vânzare, în proprietatea lui Sever Bocu, care întreprinde reparații și modificări de detaliu.

Patrimoniul muzeului este structurat pe colecțiile de istorie, etnografie și artă. În anul 1980, patrimoniul s-a îmbogățit cu donația făcută de Eleonora Costescu și Vasile Varga. Colecția de artă cuprinde opere de artă plastică românească și universală. Astfel, sunt prezenți pictorii români Ion Andreescu, Ștefan Luchian, Nicolae Tonitza, Gheorghe Petrașcu, Theodor Palladi, Dimitrie

Ghiață și mulți și apreciați pictori și graficieni din școlile: italiene, flamandă, franceze, engleze și maghiare.

La sud de Lipova, pe drumul ce duce spre Șiștarovăț, la circa 6 km, se găsește **Stațiunea Băile Lipovei**, a cărei existență este determinată de prezența izvoarelor de apă minerală. Acestea ajung și artezian în parcul stațiunii, în două puncte diferite. Ștrandul stațiunii și dotările aferente pot asigura condiții optime de recreere și odihnă oricărui călător pornit în acest circuit turistic.

Cetatea Șoimoșului, care ocupă un loc strategic ce permite observarea și controlul asupra mișcărilor în defileul Mureșului, a fost construită spre finele secolului XIII. În timpul ce urmează are

Ruinele cetății Șoimoș

mai mulți proprietari, dar Iancu de Hunedoara este cel care o restaurează și consolidează (la jumătatea secolului XV). În secolul următor este asediată și cucerită de răsculații lui Gheorghe Doja, pentru ca apoi, după înfrângerea acestora, să ajungă în posesia lui Ioan Zápolya. În 1552 este ocupată de turci, care o stăpânesc, cu mici excepții (de exemplu în perioada 1599-1600 este sub stăpânirea lui Mihai Viteazul) până în 1688. Odată cu dezvoltarea artileriei importanța cetății decade, pentru ca în 1788 să fie părăsită și să intre într-un proces de degradare continuă. În deceniul al VII-lea din secolul trecut este reparată parțial etalând astfel actuala înfățișare.

Din Lipova pornim spre Arad, dar nu putem să nu ne oprim și la obiectivele turistice înălțate pe drumul de întoarcere.

Plecând din Radna ajungem în comuna **Păuliș**, de care se leagă prezența a două obiective turistice cu valență istorică. Primul obiectiv turistic este **situl arheologic Cladova** și este localizat deasupra carierei de piatră situată lângă intersecția râului Cladova cu drumul european E60. Pe culmea acestei creste secundare au fost descoperite urme de locuire din paleoliticul superior, bronzul timpuriu, prima vârstă a fierului, Latene-ul dacic (fortificarea platoului - sfârșitul secolului II, d.Hr.), perioada stăpânirii romane asupra Daciei, epoca post-romană (secolele III-V) și Evul Mediu (secolele XI-XVI). În cea din urmă perioadă, în perimetrul sitului au

funcționat o fortificație de pământ (secolele X/XI-XIII), ateliere metalurgice (secolele XII-XIII) și o biserică (sf. XIII-XVI), precum și un cimitir (sec. XI-XVI).

Al doilea obiectiv turistic este situat pe stânga drumului, între localitățile Păuliș și Sâmbăteni. Este vorba de binecunoscutul ***Monument al Eroilor de la Păuliș***, ridicat în cinstea ostașilor români din „Detașamentul Păuliș” căzuți în luptele din septembrie 1944 pentru apărarea Defileului Mureșului, poartă de acces spre Transilvania. Monumentul a fost dezvelit în 1974, la 30 de ani de la cumplitele lupte purtate în aceste locuri, fiind creația sculptorilor Emil Vitroel și Ion Munteanu și a arhitectului Cristea Miloș.

Monumentul Eroilor de la Păuliș (CCJA)

Înainte de a ajunge în municipiul Arad intrăm în localitatea **Vladimirescu**, unde, chiar la intrare, observăm cinci tumului situați perpendiculari pe axul drumului. În trecutul localității prezența șvabilor a avut un rol determinant, care, prin modul de organizare, atitudine față de muncă și puterea credinței, au lăsat amprente vizibile și în prezent, etalând un ansamblu rural arhitectural specific. În centrul localității, în spatele **Bisericii Romano-Catolice**, sunt vizibile ruinele unei **Bazilici Romane**, datată din secolele XIII-XV. Bazilica a fost construită în două faze, prima dintre ele datând dinainte de 1156, fiind realizată după un plan bazilical roman, cu trei nave și absidă semicirculară. Cea de a doua fază a fost realizată înainte de anul 1224, edificiul fiind realizat după un plan bazilical roman, cu trei nave, transept și absidă semicirculară, deambulatoriu (sau sacristie) și două turnuri pe latura de vest, construcția fiind cofinanțată de Papa Honoriu al III-lea.

Inaugurarea bisericii cu hramul Sf. Martin, în urma finalizării celei de a doua faze a construcției, a avut loc în anul 1224, în prezența reginei Yolantha de Courtenay, soția regelui Andrei al II-lea al Ungariei. În interiorul ruinelor bisericii au fost descoperite 59 de morminte al căror inventar funerar cuprindea, între altele, monede datând din secolele XII-XIV. În acest loc a fost reședința prepoziturii (centru ecleziastic) și a capitlului (loc de adeverire)

de Orod, primul comite de Orod fiind atestat documentar în anul 1240. Orodul a fost distrus de trupele otomane conduse de Kasson Bey, în anul 1552.

Drumul Vinului. Păuliș – Șiria - Pâncota

Situat la baza versantului apusean al Munților Zarand, Drumul Vinului traversează frumoase localități din vechea podgorie arădeană, care se încapățânează să mai păstreze, în ciuda diferitelor vicisitudini, caracteristicile ce iau creat un renume european în trecut. Descrierea obiectivelor este de la sud spre nord, din Păuliș spre Pâncota, accesul spre cele două localități fiind lesnicios.

Podgoria Aradului este una din renumitele podgorii românești, datorită calității vinurilor obținute, apreciate în multe țări de pe mapamond. Sortimentele reprezentative pentru podgoria arădeană sunt: vinuri de consum current: Mustoasă (Măderat); vinuri de calitate albe: Riesling, Muscat Ottonel (Miniș), Riesling (Pâncota); vinuri de calitate roșii: Cadarcă, Cabernet Sauvignon, Pinot Noir (Miniș); vinuri pentru șampanie: Mustoasă de Măderat. Alături de aceste soiuri mai întâlnim și altele, multe din ele fiind premiate la diferite concursuri naționale și internaționale. Astfel vinul Cabernet Sauvignon a obținut 18 medalii (15 de aur, 3 de argint), Roșu de Miniș - 17 medalii (8 de aur, 9 de argint), Merlot - 2 medalii de argint, Cadarca - 1 medalie de argint și Riesling Italian - 1 medalie aur.

Aceste rezultate meritorii au decurs din munca neîntreruptă și truda susținută a viticultorilor

arădeni de peste 200 de ani, pe fondul unei activități viticole care-și are începutul, pare-se, undeva la începutul erei noastre (desigur într-o formă arhaică).

Turismul este o activitate care se pliază în mod favorabil la aceste cerințe, contribuind la dezideratul amintit. Bogată în obiective turistice, de factură naturală și antropică, Podgoria Aradului polarizează, prin „**Drumul vinului**”, interesul turiștilor români sau străini, devenind o destinație preferențială acestora.

Pensiune din Podgoria Aradului

Primele obiective turistice sunt în perimetrul comunei **Păuliș**, situată la poalele Munților Zărand, în partea sudică a podgoriei, drenată de Mureș. Pentru a ajunge aici urmăm

drumul european E 68, cu plecare din Arad. Imediat după localitatea Sâmbăteni, în dreapta drumului se ridică maiestuos ***Monumentul Eroilor de la Păuliș***, ridicat în cinstea ostașilor români, din „Detașamentul Păuliș” căzuți în luptele din septembrie 1944 pentru apărarea Defileului Mureșului. Trecând ușor de centrul comunei, ajungem în **Barațca** (localitate ce aparține de Păuliș), unde există un frumos **conac**, care merită a fi vizitat. Conacul cuprinde trei corpuri de clădire: clădirea principală construită în primele decenii ale secolului XX, casa cu coloane construită în stil neoclasic având o terasă susținută de coloane cu capitel în stil doric și „Casa cu turn” construită de arhitectul arădean Szántay Lajos având un stil eclectic. Conacul este înconjurat de un frumos parc den-drologic care cuprinde exemplare rare de tisă, magnolii și pin de Himalaya.

Ghiorocul este următoarea comună în care intrăm, situată, asemeni Păulișului, la contactul Munților Zărand cu Câmpia Aradului. De ea aparțin și satele Miniș și Cuvin, situate la sud, respectiv la nord de Ghioroc, toate fiind traversate de drumul județean 708 B. De la început ne este atrasă privirea de vechile case, construcții solide, cu fundație de piatră de codru, cu o arhitectură specifică podgoriei, reprezentată prin pivnițe spațioase și reci, la demisol, unde sunt păstrate în bune condiții vinurile. Unele clădiri au fost transformate în cochete crame sau

pensiuni rustice, unde turistul însetat poate să se aventureze într-o degustare de vin prelungită, cu posibilități de cazare chiar.

În **Miniș**, primul sat în care intrăm după ce am părăsit Păulișul, merită să facem un popas la **Biserica Ortodoxă** din centrul localității, biserică marcată de mai multe evenimente în decursul timpului. În locul ei a existat o biserică din lemn cu hramul "Sfinții 40 de Mucenici" sfințită în anul 1729, dar care, în trei decenii, a ajuns într-o stare avansată de degradare. Noua biserică este edificată din piatră, cu hramul celei vechi. Iconostasul bisericii a fost executat de pictorul Ștefan Tenețchi din Arad în anul 1755, dar la 19 septembrie 1944 biserica a fost bombardată. În locul ei s-a ridicat actuala biserică, ctitorie începută în 1957, schimbându-se și hramul bisericii, devenind "Sfinții Împărați Constantin și Elena".

Dacă tot ne-am oprit atunci putem să vizităm și **Muzeul Apiculturii**, realizat de domnul Arpad Kovacs, un împătimit iubitor al albinelor. Fiind singurul muzeu de acest gen din România, ridicat în curtea casei sale, cuprinde o mare varietate de plante specifice stupăritului până la ustensilele necesare unui apicultor. Aducând vorba de muzeu, Ghiorocul este comuna care are trei muzee: cel al apiculturii, cel al tramvaielor și cel al vinului. Tot aici, în 1881, s-a înființat prima Școală de Vințileri din regiune.

La **Muzeul Tramvaielor** ajungem rapid, abătându-ne din centrul comunei Ghioroc spre stânga, până la baza viaductului care trece peste calea ferată. Înainte de ea, cu circa 20 m, pe partea dreaptă, se află un mic depou de tramvaie, care găzduiește un vechi tramvai electric, modernizat și apt pentru transportul turiștilor interesați.

Muzeul Vinului este amplasat într-o frumoasă clădire, care înainte de a primi actuala destinație, a funcționat, pentru o scurtă perioadă, ca și cabană turistică, punct de plecare pe traseele turistice din Munții Zărandului. În 1988 se deschid porțile acestui muzeu, situat în incinta Stațiunii de Cercetări Vini-Viticole din Ghioroc (Miniș), care expune piese arheologice, instalații, documente și

Muzeul Vinului de la Ghioroc (foto C. Hornoiu)

fotografii privind istoricul viticulturii și vinificației în Podgoria Aradului.

Centrul Ghiorocului este marcat și de prezența unor frumoase ctitorii ecumenice, care stau mărturie credinței nealterate în timpul care s-a scurs molcom peste aceste ținuturi. **Biserica Ortodoxă**, cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Dimitrie”, construită la finele secolului XVIII, cuprinsă pe lista monumentelor de arhitectură. Biserica Romano-Catolică a fost construită în jurul anului 1781, în stil baroc, având hramul „Sfântul Donatius”. În fine, Biserica Reformată, care a fost construită la începutul secolului XX. Tot în centrul comunei se înalță și un frumos monument dedicat eroilor români, care au căzut în cel de-Al Doilea Război Mondial.

Tot de Ghioroc aparține și satul **Cuvin**, unde există **casa lui Sava Tekelija** (1761-1842), născut la Arad, o personalitate marcantă a vremurilor sale, fiind primul sârb doctor în drept și fondatorul Colegiului Sârbesc din Budapesta (Tekelijanum).

Părăsind comuna Ghioroc ajungem în **Covăsânț**, o frumoasă comună care „urcă” până în creasta principală a Munților Zărand, pe clina vestică a acestora. Cadrul natural este prielnic locuirii, fapt justificat de bogatele vestigii istorice descoperite aici: unelte din epoca de piatră, un tezaur de 300 monede romane, brățări, inele și alte obiecte din bronz.

La marginea Covăsânțului, în curtea unei gospodării, putem observa **ruinele unui turn**, parte a unei impresionante biserici datate din secolul al XIV-lea. În mijlocul comunei se ridică **Biserica Ortodoxă**, construită în 1779, în stil baroc. Biserica a fost sfințită de episcopul Pavel Avacumovici și are hramul „Pogorârea Sfântului Duh”. Cu ajutorul enoriașilor a fost constituit Muzeul Bisericii Ortodoxe, pentru ca recent să ia naștere și Tabăra ortodoxă de creație și conservare a tradițiilor românești.

Vă propunem ca următorul popas să-l faceți la **Mănăstirea Ferede**, situată înaintea localității Șiria, de care aparține de fapt. Intrarea pe vale este marcată și de Monumentul Turiștilor, care a fost

Schitul Ferede

ridicat în amintirea unui tragic accident mortal petrecut în 1937, când doi turiști, care au coborât din Munții Zărandului, au fost trăsniți de un fulger. Până la Mănăstirea Feredeșu, cea din vale, mai avem de parcurs circa 3 km, urmând linia drumului modernizat, pentru ca **Schitul Feredeșu** să fie amplasat sub vârful Izvorul Rece, la o altitudine de 427 m.

Șiria, una din cele mai frumoase comune ale județului Arad, este situată în nord-vestul Munților Zărand, în locul unde aceștia se „termină” firesc în Dealurile Pâncotei sau în Câmpia Aradului. Varietatea formelor de relief, cu resursele aferente, și poziția geografică (Șiria fiind la intersecția drumurilor județene 709 și 708 B și traversată de calea ferată CF 317) sunt factorii favorabili care au permis omului să-și găsească loc de vatră din timpuri străvechi, cu mult înaintea atestării documentare a localității (1331 sau 1232 după alte surse). Ca urmare, în perimetrul comunei au fost descoperite urme de locuire dacică, cu o posibilă și firească continuitate. Tumultul istoriei n-a ocolit această regiune, ea fiind, în decursul timpului, sub diverse ocupații, de la cea românească la cea maghiară, de la cea turcească la cea austriacă, ruinele cetății exprimând cât se poate de elocvent semnificația strategică a Șiriei. Consecința acestor momente trecute sunt numeroasele obiective turistice, încadrate într-un peisaj armonios și variat.

Cetatea Șiriei este cea care atrage atenția turiștilor încă de departe, construirea ei pe culmea Cucurbăta nefiind la întâmplare. Ocupând o poziție strategică, din cetate se poate observa întreaga Câmpie a Aradului și parte din Țara Zărandului, aspect foarte important în vremuri de restriște (sens în care istoria cetății este menționată în circuitul „Pe urmele istoriei arădene”). Nu departe de ruinele cetății, pe vârful Cucurbăta, se poate practica parapanta, fiind o zonă favorabilă datorită curenților de aer ascendeți.

Castelul Bohus, situat în parcul central al comunei, a fost construit în secolul XIX, în stil neoclasic. A aparținut familiei Bohus, pentru ca în momentul de față să fie sediul muzeului memorial „Ioan Slavici” și „Emil Monția”, personalități

Castelul Bohus – muzeul „I. Slavici” și „E. Monția”

culturale arădene care au influențat cultura românească prin creațiile lor. Pe aleile din jurul castelului putem admira câteva statui: un bust al lui Ioan Slavici (1848-1925) și un bust al lui Mihai Eminescu (1850-1889), amândouă executate de către artistul Ioan Tolan și statuia lui Ioan Rusu Șirianu (1864-1909), operă a sculptorului C. Bălăcescu.

Diversitatea etnică și confesională a șirienilor, pe un fond puternic românesc, este reflectată și prin prezența mai multor edificii ecumenice, cele mai reprezentative meritând a fi vizitate. **Biserica ortodoxă**, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. Planul este în formă de cruce cu altarul în semicerc, iar partea dinspre apus, pe o porțiune de 10 metri și turnul au fost adăugate ulterior. Biserica are un iconostas cu pictura din 1789. Alături de aceasta mai există: biserica greco-catolică, construită în 1940; biserica romano-catolică cu hramul „Sfântul Ioan Nepomuk”, ctitorită în 1839 în stil neoclasic.

În **Galșa** există o frumoasă **Biserica Ortodoxă**, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, ridicată în 1749 pe locul unei biserici de lemn. Iconostasul este datorat lui Ștefan Tenețchi, iar pe ușa diaconească se poate vedea înscris anul 1749. Biserica este construită din piatră, cu grosimea zidurilor între 1-1,5 m și are un turn înalt de 33 de metri.

Drumul Vinului nu se termină aici, ci se continuă mai departe, intrând în perimetrul comunei **Târnova**, prin localitatea **Mâasca**. În mijlocul acesteia, din drumul județean 709, ne abatem spre stânga și urmărim drumul modernizat până în localitatea **Măderat**.

Ajunghând la marginea Măderatului, intrăm în centrul satului, de unde, cu ajutorul indicatoarelor rutiere, ne îndreptăm spre **Agrișu Mare**, vechi cnezat românesc. În acest sat, care aparține de comuna Târnova, avem de vizitat *ruinele unei cetăți medievale* și frumoasa *Biserică Ortodoxă* din centru. Prin stilul său neobizantin, Biserica Ortodoxă din Agrișu Mare, cu hramul „Sfânta Cuvioasa Parascheva”, se detașează de alte ctitorii ecumenice arădene. Biserica a fost construită în perioada 1934-1936 după planurile arhitectului Gheorghe Rafiroiu. Înaintea acesteia a existat o biserică de lemn, sfințită în 1739, cu același hram.

Următorul popas din drumul nostru este la **Căsoaia**, unde ajungem prin localitatea Arăneag. La Căsoaia există o frumoasă zonă de recreere, situată la confluența mai multor pâraie (Șoimușul, Băilor, Highișul și Nemțului) în interiorul Munților Zărand.

Denumirea zonei provine de la numele *Cabanei Căsoaia*, ridicată în 1935, clădire frumoasă din lemn, cu un etaj și mansardă, existentă și azi. Alături de această cabană, care este inclusă într-un Centru de Agreement, mai sunt și alte cabane, vile,

pensiuni și un pitoresc camping, care asigură un climat optim pentru recreere și odihnă. Pitorescul regiunii a făcut ca, în perioada 1979-1985, vara, să se organizeze tabere internaționale de sculptură, în cele șapte ediții ale taberei au fost realizate și montate pe socluri 70 de sculpturi monumentale, realizate de 57 de autori, din care 10 au fost arădeni. Ele sunt pe culmea Dealului Dubilor, chiar în zona de confluență a pâraielor amintite, accesul fiind facilitat de mai multe poteci și un mic drumeag de pământ.

Cabana Căsoaia

Întoarcerea în municipiul Arad se face prin localitățile Arăneag – Târnova - Măderat, loc în care intrăm pe drumul de Pâncota, ce se lasă în dreapta

Măderatului. **Orașul Pâncota**, prin poziția sa geografică, este poartă de intrare în Țara Zărandului, dezvoltându-se la intersecția unor principale drumuri comerciale, beneficiind în același timp de condiții naturale optime de dezvoltare, care au asigurat continuitate locuirii chiar și în condiții istorice vitrege.

La Pâncota a existat, între anii 1248 și 1566, o abație romano-catolică, precum și o cetate, ale cărei ruine se pot vedea și azi în partea de est a orașului, dar cele mai vechi urme de locuire datează din perioada dacică. Pe fondul unei perioade relativ calme, Pâncota se dezvoltă și este recunoscută ca și târg în 1475. Urmează o lungă perioadă, cu mici întreruperi, de dominație otomană, care se sfârșește la finele secolului XVII, prin victoria armatelor austriece asupra turcilor.

În 1718 Zărandul este alipit Transilvaniei, dar această situație nu aduce îmbunătățiri vieții românilor, populație autohtonă pe aceste meleaguri. Consecința vieții grele este răscoala iobagilor din 1784, dar, care fiind rapid înfrânți, iau calea codrilor, pentru a scăpa de furia autorităților, primind numele de lotri.

În 1822 baronul Joszeh Dietrich cumpără Pâncota și satele din proximitate, obținând astfel autoritatea asupra acestei regiuni. Consecințele Revoluției pașoptiste și a dezvoltării identității naționale, fac ca și în Pâncota să se resimtă

activitatea memorandiștilor, care vor recunoașterea elementului românesc, situație mai puțin agreată de autoritățile vremurilor de la finele secolului XVIII. Cu toate acestea, ecourile au stăruit în sufletul pâncotenilor care, la Marea Adunare Națională a Românilor (1 decembrie 1918), sunt reprezentați de Ioan Burza.

Perioada interbelică, cu aspectele sale mai bune sau mai puțin bune, trece rapid, deoarece se profilează la orizont Marea Conflagrație a secolului XX. Consecința acestui trecut tumultuos sunt și numeroasele obiective turistice și evenimente, localizate în perimetrul orașului Pâncota. Ansamblul urban arhitectural, specific axului central al orașului, este punctat pe alocuri de case, construite în diferite perioade, care etalează o arhitectură specifică, spre deliciul turiștilor.

La Pâncota se află un castel construit în stil neobaroc, **castelul „Szulkowszky”**. Construcția a fost începută de baronul Dietrich Jozsef în anii 1830 și terminată în 1840, iar după 1855 a fost moștenit de ginerele său Prințul Szulkowszky Jozef. Caracteristicile stilului baroc, care se regăsesc în parte și la castelul „Szulkowsky” sunt: porțile și grilajul geamurilor din fier forjat; decorațiuni exterioare și interioare curbate, cu linii circulare; săli cu oglinzi, candelabre din cristal; grădini monumentale aranjate ordonat; simbolul regal pe acoperișul clădirii din țigle emailate (se vede frumos

litera S de la Szulkowszky). Datorită renovării din anii 1980 castelul Szulkowsky s-a păstrat în condiții relativ bune, fiind în prezent sediul Primăriei și a Bibliotecii Orașenești.

Casa memorială Csiky Gergely, strada T. Vladimirescu nr. 47. Dramaturgul s-a născut la Pâncota în 8 decembrie 1842, într-o familie nobilă de origine armeană. Din anul 1951 Csiky Gergely este elev la gimnaziul minoriților din Arad, pentru ca după bacalaureat să urmeze Seminarul teologic din Timișoara și devine preot catolic. Renunță la statutul de preot, se căsătorește și apoi se mută la Budapesta, unde se dedică teatrului. Are o carieră strălucită ca și dramaturg, fiind considerat părintele dramaturgiei maghiare moderne. A scris eseuri și a tradus din limba greacă

Sofocle, Plaut,

Placă memorială „C. Gergely” (CCJA)

etc. Moare la 19 octombrie 1891 și este înmormântat la Budapesta.

Mai puțin este cunoscut **Asbóth Oszkár**, considerat ca fiind unul din pionierii aviației, care și-a adus un aport deosebit în dezvoltarea elicopterului. S-a născut la Pâncota în 31 martie 1891, iar în timpul primului război mondial a lucrat la fabrica de avioane Fischamend din Austria. La sfârșitul războiului lucrează împreună cu Petroczy Istvan, Tódor Kalman și Vurovetz Vilmos în construirea unui elicopter. Ei au fost primii care au montat un motor cu ardere internă ce dădea independență în mișcare elicopterului. Primul aparat a primit numele de AH-1 (Asbóth Helikopter - 1). În perioada 1928-1931 au construit mai multe elicoptere ultimul fiind AH-4, cel mai performant, care zbura cu viteza de 19 km/h pe distanța de 3,2 km.

Ca și în cazul altor localități din Podgoria Aradului, și în Pâncota, pe fondul unui amalgam etnic și confesional (cu fundament ortodox), există mai multe biserici, ctitorite cu pioșenie pentru enoriașii lor. **Biserica Ortodoxă**, este situată pe strada Avram Iancu, nr. 170 și a fost construită în 1912. Tot pe strada Avram Iancu se găsește și **Biserica Reformată**. **Biserica Romano-Catolică**, cu hramul „Sfânta Maria” este construită, în stil baroc, pe axul central al orașului. La aceasta se mai adaugă și **Biserica Lutherană**, alături de care mai sunt edificii ale confesiunilor neprotestante.

Trasee turistice montane în Podgoria Aradului

Încă din secolul al XIX – lea Munții Zarandului au atras atenția iubitorilor de drumeție, ei oferind condiții optime pentru acest gen de turism. Odată cu trecerea timpului acest fenomen a prins amploare, lucru care a impus realizarea și întreținerea unei rețele de trasee turistice marcate.

Construirea cabanelor de la Căsoaia și Ghioroc (azi Muzeul Vinului), situate în vestul masivului, amplifică activitatea turistică montană, ele asigurând condiții de cazare adecvate.

Acest lucru ne obligă la o prezentare sumară a traseelor turistice montane existente în partea apuseană a Munților Zarand.

- **Șiria - ruinele cetății Șiria – culmea Cucurbăta – șaua Cazan – Schitul Feredeș; marcaj cruce albastră; timp de parcurgere 2 – 3 ore**
- **Șiria - ruinele cetății Șiria – culmea Cucurbăta - Valea Agrișului - culmea vârfului Crâșma - Căsoaia; marcaj punct albastru; timp de parcurgere 5-6 ore**
- **Halta „Poala Muntelui” - Mănăstirea Feredeș - Schitul Feredeș - Șaua Cazan - Vârful Crâșma - Căsoaia (care se**

continuă până pe vârful Highiş); marcaj bandă galbenă; timp de parcurgere 4 - 5 ore

- **Vârful Highiş - creasta Dubilor - Căsoaia**; marcaj triunghi roşu; timp de parcurgere 2 - 3 ore
- **Covăsânţ – Vârful Gurgului**; marcaj bandă albastră; timp de parcurgere 2 – 3 ore
- **Ghioroc – Vârful Capra – Valea Cladovei**; marcaj bandă albastră; timp de parcurgere 3 – 4 ore
- **Păuliş - Culmea Hotarului - vârful Capra**; marcaj triunghi albastru, durată de parcurgere 3 - 4 ore
- **Cladova - Valea Cladoviţei - creasta principală a Munţilor Zărand - Căsoaia**; marcaj punct galben; timp de parcurgere 5 - 6 ore
- **Cladova - Valea Cladovei - creasta principală a Munţilor Zărand**; marcaj cruce galbenă; durată de parcurgere 5 - 6 ore
- **Cladova - culmea Cladovei - vârful Cap de Drac**; marcaj triunghi albastru; durată de parcurgere 5 - 6 ore
- **Cladova - Valea Cladoviţei – Căsoaia**; marcaj punct galben; durată de parcurgere 5 - 6 ore

- **Radna - Mănăstirea Radnei - creasta Radnei - vârful Crucea Țiganului;** marcaj punct albastru; timp de parcurgere 5-6 ore
- **Șoimoș - Valea Șoimoșului - creasta principală a Munților Zărand - Căsoaia;** marcaj triunghi galben; timp de parcurgere 3-4 ore
- **Șoimoș - ruinele cetății Șoimoș - creasta Șoimoșului - creasta principală a Munților Zărand (vârful Livorscu) - culmea Solarscu - Căsoaia;** marcaj bandă albastră; timp de parcurgere 5-6 ore

Pădurea toamna

Bibliografie

Gluck E., Roz Al., Toacsen :, (1974), Arad. Ghid turistic al județului. Editura pentru turism. București
Gureanu D., et.all. (2005), Monografia turistică montană a județului Arad, Editura Carmel Print. Arad

Măhară Ghe. (1979), Arad. Hărți turistice județene. Intreprinderea poligrafică Brașov

Șimon A. (2000), Repere patrimoniale în zona montană a județului Arad. Semin. Jud. “Civilozația montană și dezvoltarea durabilă”, Moneasa 2002. Editura Mediagraf. Arad

Ștefanov T., (2000), Munții Zarandului, ghid turistic. Editura Multimedia. Arad

Valeria Velcea, Velcea I., Mîndruț O., (1979), Județul Arad, colecția Județele Patriei. Editura Acaemiei R.S.România. București

*** (2003), Ghid turistic al județului Arad. Virtual Arad CD. Arad

Cuprins

Prolog	1
Obiective turistice în municipiul Arad	3
Arad – Pecica – Munar – Bodrogul Nou – Arad ..	20
La sud sau nord de Arad	26
Arad – Frumușeni – Zăbrani – Lipova –Arad	30
Drumul Vinului. Păuliș – Șiria – Pâncota	43
Bibliografie	62